

Web Okuryazarlığı

WTK205

KISA ÖZET

Bölüm 1- Okuryazarlık Kavramı

OKURYAZARLIK KAVRAMI

Okuryazarlık uzun yıllar boyunca, toplumun kabul ettiğini alfabe sistemine göre yazılı bir metinde yer alan harfleri çözümleyebilmek ve yazılı bir metin üretebilmek şeklinde tanımlanmıştır. Dört başlık altında toplamak mümkündür. Okuryazarlık hareketinde birinci dönem, alfabeyle dayalı okuryazarlıktır. Bu yaklaşımda okuryazarlığın alfabe temelinde tanımlanması ve sadece okuma ve yazma eylemlerine odaklanması söz konusudur. İkinci dönem olan işlevsel okuryazarlık; bireylerin günlük hayatın içerisinde katılımcı bireyler olmasına odaklanmaktadır. Üçüncü dönem olan eleştirel okuryazarlık; anlam kurma sürecinde her türlü varsayımdan, kabulden uzak bir biçimde aktif olmayı, yorumlamayı ve yeniden üretmeyi temel almaktadır ve her aşamada sorgulama becerisini geliştirmeyi hedeflemektedir. Dördüncü dönemde ortaya çıkan yeni okuryazarlıklarda ise okuryazarlığın alfabe ve kâğıt temelinden sıyrılması söz konusudur.

OKURYAZARLIK KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Okuryazarlık kavramı ortaya çıkışından bugüne farklı başlıklar altında değerlendirilmiştir. Bunlardan ilki alfabeyle dayalı okuryazarlıktır.

Alfabeyle Dayalı Okuryazarlık

Bu yaklaşımda okuryazarlık, alfabe temelinde tanımlar ile sadece okuma ve yazma eylemiyle sınırlıdır. Öğrencilerin okurken harfleri nasıl seslendirdikleri, yazarken ise harfleri nasıl çizdikleri ve birleştirdikleri, okunaklı bir el yazısı yazabilme ve imla kurallarına uyma üzerinde durmaktadır.

İşlevsel Okuryazarlık

İşlevsel okuryazarlık en basit tanımıyla okuma-yazma ve aritmetik ile ilgili edinilen bilgi ve becerilerin bireysel, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda kullanılabilme durumudur. İşlevsel okuryazarlıkta ağırlık, okuma-yazma ve aritmetik ile ilgili temel bilgi ve becerilerin öğrenilmesi ve bunların günlük yaşamda kullanılmasıdır.

Eleştirel Okuryazarlık

En genel anlamıyla eleştirel pedagoji, mevcut eğitimin sorunlarını tartışan bir eğitim anlayışıdır. Eleştirel pedagojinin üzerinde durduğu dört temel nokta vardır. Birincisi; eleştirel pedagoji, sadece okullaşma, müfredat ve eğitim politikası sorunlarıyla değil, sosyal adalet ve insanın kapasitesiyle de ilgilenir. İkincisi, eğitimin politika alanında çok derin biçimde kökleştiği inancı üzerine kuruludur. Üçüncüsü, eleştirel pedagoji, insani sorunların hafifletilmesine adanmıştır ki, bu durum, gerçek bir demokratik topluma ulaşma projesinin etik bir parçası olarak görülür. Dördüncüsü ise eleştirel pedagojinin savunucuları, bilhassa sorun yaşayan, yaşamları ayrımcılık ve yoksulluk açısından olumsuz etkilenen grup ve bireylerle ilgilenirler.

Üç temel eleştirel okuryazarlık ilkesi vardır. İlki; çok yönlü bakış açıları kullanarak metinde yer verilmeyen veya çekinik kalmış olan şeyleri hayal etmek ve düşünmektir. İkincisi; özellikle güç açısından farklılıkları içeren ilişkileri incelemek ve çözümlenir. Üçüncüsü; toplumsal adalet için harekete geçmek amacıyla okuryazarlık uygulamalarını kullanmaktır.

YENİ OKURYAZARLIKLAR

Yeni okuryazarlıkların ortaya çıkışındaki tetikleyici unsur, 1990'lı yıllardan itibaren gelişimi hız kazanan bilgi ve iletişim teknolojileridir. Yeni okuryazarlıklar; hangi konu ile ilgili ise o konuya dair erişim, analiz, üretim, değerlendirme süreçlerini ve bu süreçlerle ilgili becerileri kapsamaktadır.

Yeni okuryazarlıklardan Bilgisayar okuryazarlığı, Teknoloji okuryazarlığı, Medya okuryazarlığı, Web Okuryazarlığı ve Bilgi okuryazarlığı üzerinde durulacaktır.

Bilgisayar Okuryazarlığı

Bilgisayar okuryazarlığı; bilgisayardaki dosyaların yönetimi, kelime işlemci yazılımı kullanımı, hesap tabloları yazılımı kullanımı, sunum yazılımlarının kullanımı, veri tabanı yazılımı kullanımı, iletişim yazılımlarının kullanımını kapsar. ECDL temel bilgisayar okuryazarlığı müfredatı aşağıda verilen dört modülden oluşmaktadır:

- Modül 1- Temel bilgisayar bilgisi: Bu modül, kişisel bilgisayarların temel fiziksel yapısı, veri kaydı ve bellek gibi temel kavramlar, bilgi ağlarının genel durumu, bilgisayar güvenliği ve yasal konuları, işletim sistemlerinin temel

fonksiyonlarını kullanabilme, masaüstü ortamını etkin biçimde işletebilme, dosya, izin ve klasörleri yönetebilme, kopyalama, taşıma, silme, araçların yönetimini kapsamaktadır.

- Modül 2- Temel web bilgisi: Bu modül, İnternet tarayıcılarının araçları, ayarları, güvenliği, İnternet tarayıcılarını kullanabilme, web'te arama yapabilme, telif hakları, veri korunumu, çevrim içi topluluklar, iletişim araçları, e-posta kullanımını kapsamaktadır.

- Modül 3- Kelime işlem programı: Bu modül kelime işlem uygulamalarını, yeni belge oluşturma, düzenleme işlemleri ile yazımı bitirilmiş bir belgeyi yazıcıya hazır hale getirme gibi temel işlemlerin yanında belge içerisinde görüntü ve resim kullanma, standart tablolar oluşturma, nesnelere ekleme, posta birleştirme araçları gibi gelişmiş özellikleri kullanma becerisini kapsar.

- Modül 4- Hesap tabloları: Tablolamanın temel kavramları; tablo düzenleme ve kullanma gibi tablolama uygulamaları birleştirilerek temel işlemleri uygulayabilme, temel formül ve fonksiyonları kullanarak standart matematiksel ve mantıksal işlemleri başarıyla tamamlayabilme, nesnelere alma, grafik ve çizim gibi ileri düzey uygulamaları kullanma becerileri ile ilgili bir modüldür.

Bu bağlamda bilgisayar okuryazarı olan bir birey aşağıdaki yeterlilikleri göstermelidir:

- Bilgisayarın donanım parçalarını tanımlayabilme
- Bilgisayarı doğru olarak açıp kapatabilme
- Taşınabilir bellek kullanabilme
- Fare ve klavyeden veri girişini yapabilme
- Tarih/saat, ses, görüntü ve diğer donanım aygıtlarını ayarlayabilme
- Yaygın programları bilgisayara kurup ayarlarını yapabilme
- Bilgisayarı kullanarak iletişim kurabilme
- Bilgisayarı kullanarak İnternet'e erişebilme
- E-posta gönderip alabilme, e-posta mesajlarına dosya ekleyebilme
- Bilgisayara İnternet'ten dosya indirip İnternet'e dosya yükleyebilme
- Pencereleri boyutlandırıp, taşıyabilme ve kapatabilme
- Ağ üzerinden dosya sunucularına ve yazıcılara erişebilme
- Dosyaları farklı sürücüler üzerine kaydedebilme
- İstedığı programı çalıştırabilme
- Bilgisayar dosyaları arasında arama yapabilme
- Bilgisayar dosyalarını isimlendirebilme, saklayabilme ve silebilme
- Bilgisayarda dosya kopyalayabilme
- Kelime işlem yazılımlarını kullanabilme
- Hesap tablolarını kullanabilme
- İnternet tarayıcılarını kullanabilme
- İnternet tarayıcılarının ayarlarını yapabileme, internete güvenli bağlanabilme
- Web'te arama yapabilme

Teknoloji Okuryazarlığı

Teknoloji okuryazarlığı; teknolojinin doğasını, teknoloji ve toplum arasındaki ilişkiyi anlamayı, teknolojik tasarım süreçlerini kavramayı, içerisinde bulunduğumuz teknolojik dünya için ilgili yetenekleri geliştirmeyi ve kendine uygun olan tasarlanmış, teknoloji alanlarını seçmeyi içerir.

1. Teknolojinin Doğasını Anlama

Teknolojinin doğasını anlama; teknolojinin faaliyet alanı ve özelliklerini, teknolojinin temel kavramlarını, teknolojiler arasındaki ilişkiler ve teknoloji ile diğer alanlar arasındaki bağlantıları bilmeyi gerektirir.

Teknolojinin temel kavramları; sistemler, kaynaklar, gereklilikler, optimizasyon ve fayda-maliyet dengesi, süreç ve kontrollerdir.

- Sistem; düzenli bir biçimde birbirini etkileyen ve birbirine bağlı birimlerden, değişik bölümlerden oluşan ve genel bir plana göre kurulan, belirli bir sonuca ulaşmak için amaca yönelmiş bir bütündür. Sistem; bir amaç için birbirleriyle madde, enerji veya bilgi alışverişinde bulunan elemanlar veya parçalardan oluşur.

- Kaynaklar; tüm teknolojik etkinlikler için gereklidir. Kaynak; bir kurumun verimli bir şekilde işleyebilmesi için gerekli olan para, malzeme, eleman ve diğer varlıklara denir. Temel teknolojik kaynaklar; makineler, malzemeler (ahşap, taş, metal, kil, cam, kontrplak, deri, polimer, vs.), bilgi, enerji, sermaye, zaman ve insandır.

- Gereklilikler; bir ürünün veya sistemin geliştirilmesine karşılaşılan her türlü değişkeni ve sınırlılığı ifade eder. Gereksinimler, güvenlik ihtiyaçlarını, bir fikrin gelişimini sınırlayacak fiziksel kanunları, mevcut kaynakları, kültürel normları ve kriterleri ve kısıtlamaları içerir.

- Optimizasyon; bir ürünü, işlemi veya sistemi, en işlevsel, etkili veya olabildiğince mükemmele yakın olacak şekilde tasarlamak veya yapmak için kullanılan bir süreç veya metodolojidir. Yüzyıllardır şekli değişmeyen tekerleğin ve gemilerin tasarımı optimizasyonun başarılı örneklerindedir. İlk fikirden nihai ürün veya sisteme kadar sürecinin tamamı optimizasyon içermelidir.

- Fayda-maliyet dengesi; bir değer diğerine tercih edilmesi gereken durumlarda kullanılır.

- Süreç; olguların ya da olayların belli bir taslağa uygun ve belli bir sonuca varacak biçimde düzenlenmesi ve art arda sıralanmasıdır. Bir şeyin yapılış, üretiliş biçimini oluşturan sürekli işlemler, eylemler dizisi olarak da tanımlanır.
- Kontroller, sistemlerin değişmesine neden olan bilgileri kullanan mekanizmalar ya da faaliyetlerdir. Mesela ev termostatu, oda sıcaklığını düzenlemek için kullanılan bir kontrol örneğidir. Geri bildirim rolünü anlamak ya da bir sistemin çıktısını girdileri düzenlemek için kullanmak; sosyal, kültürel, teknik veya ekonomik herhangi bir sistemde kontrollerin nasıl çalıştığını tanımlamak adına önemlidir.

2. Teknoloji ve Toplum Arasındaki İlişkiyi Anlama

Teknoloji okuryazarlığının ikinci adımı teknoloji ve toplum arasındaki ilişkiyi anlamaktır. Bu bağlamda teknoloji okuryazarı bir birey; teknolojinin kültürel, sosyal, ekonomik ve politik etkilerini, teknolojinin çevreye etkilerini, teknolojinin geliştirilmesinde ve kullanılmasında toplumun rolünü ve teknolojinin tarihteki etkilerini anlayabilir.

3. Tasarım Süreçlerini Anlama

Teknoloji okuryazarlığının üçüncü boyutu tasarım süreçlerini anlamaktır. Bu bağlamda teknoloji okuryazarı bir birey; teknolojik tasarımın niteliklerini, mühendislik tasarımını, problem çözme süreçlerinde arıza ya da sorun giderme, araştırma ve geliştirme, buluş ve yenilik ve deney yapmanın rolünü bilmeyi anlayabilir.

4. Teknoloji Kullanma Becerileri

Teknoloji kullanma becerileri; tasarım yöntemini uygulayabilmeyi, ürünleri ve sistemleri kullanmayı, ürünlerin ve sistemlerin etkisini değerlendirmeyi kapsar.

5. Teknoloji Seçebilme Becerileri

İnsanlar üç dünyada yaşarlar; doğal dünya, sosyal dünya ve tasarlanmış dünya. Doğal dünya; bitkiler ve hayvanlar, toprak, hava, su veya ateşten gibi insanın müdahalesiyle ya da icadıyla oluşmayan kendiliğinden var olan şeylerden oluşur. Sosyal dünya; gelenekler, kültürler, politik sistemler, hukuk sistemleri, ekonomiler, dinler gibi insanların birbirleriyle olan etkileşimlerini ve ilişkilerini yönetmek için geliştirdikleri sistemlerden oluşur. Tasarlanan dünya ise insanların doğal dünyaya kendi ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılamak için yaptıkları tüm değişiklikler ve müdahalelerden oluşur.

Medya Okuryazarlığı

Medya kelimesi, "ortam, çevre ya da araç" anlamına gelmektedir. Türkçeye İngilizce "medium" kelimesinin çoğulu olan "media" kelimesinden geçmiştir.

Medya Okuryazarlığı; değişik yapıdaki medya mesajlarına ulaşma, mesajları analiz etme, değerlendirme ve medya mesajı oluşturup kullanabilme becerisi olarak tanımlanmaktadır.

Medya okuryazarlığının temel gayreti, bireylere medya iletilerini çözümleyebilme becerisi kazandırmaktır.

Medya okuryazarı bireyin aşağıdaki soruları yanıtlayabilmesi beklenir:

1. Bu mesajı kim yarattı?
2. Dikkatimi çekmek için hangi teknikler kullanılmıştır?
3. Başka insanlar bu mesajı benden farklı olarak nasıl anlayabilir?
4. Bu mesajda hangi yaşam tarzları, değerler ve bakış açıları temsil edilmektedir, hangileri dışlanarak dâhil edilmemiştir?
5. Bu mesaj niye gönderilmiş?

Medya okuryazarlığı becerileri ise düşük ve yüksek seviye olmak üzere 2 grupta incelenir.

Düşük seviye medya okuryazarlığı; medya ürünlerini tanıma, takip etme veya izlemeyi içerir.

Yüksek seviye medya okuryazarlığı ise medya ürünlerinden gelen mesajları yorumlayabilme, tartışabilme ve farklı türden medya araçları kullanarak mesajları iletebilme ve paylaşabilme becerilerini kapsar.

Web Okuryazarlığı

İnternet okuryazarlığı ve ağ okuryazarlığı olarak da adlandırılan web okuryazarlığı; genel anlamda bilgi ağlarından bulunan bilgiyi tanımlama, erişme ve kullanma becerisidir.

ÖZETİ SATIN ALMAK İÇİN TIKLAYINIZ

Bilgi Okuryazarlığı

ACRL tarafından oluşturulan yükseköğrenim için bilgi okuryazarlığı yeterlilik standartlarına göre ise bilgi okuryazarı bireylerin nitelikleri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

Gereksinim duydukları bilginin boyutunu ve yapısını belirlerler.

Gereksinim duydukları bilgiye etkin ve etkili olarak erişirler.

Bilgiyi ve bilgi kaynaklarını eleştirel olarak değerlendirirler ve seçmiş oldukları bilgiyi kendi bilgi tabanları ve diğer sistemleri içerisinde birleştirirler.

Bireysel veya bir grubun üyesi olarak özel bir amacın gerçekleştirilmesinde bilgiyi etkili bir biçimde kullanırlar.

Bilginin önündeki yasal, ekonomik ve sosyal sorunlarını bilirler ve bilgiyi etik ve yasalara uygun olarak kullanırlar.

Bölüm 2- Web Teknolojilerinin Temelleri ve Yeterlikleri

AĞ ÜZERİNDEKİ TEKNOLOJİLER

1960'lı yılların başında ABD Savunma Bakanlığına bağlı **ARPA İleri Düzey Savunma Araştırma Projeleri Kurumunun** ortaya attığı fikirlerin neticesinde hayatımıza giren internet, farklı sistemleri birbirine bağlayan elektronik iletişim ağıdır.

Ağ yapısı içinde ele alınan temel kavramlar; internet, web ve tarayıcı kavramlarıdır.

İnternet, çeşitli protokollere göre bilginin paketler halinde sistemler arasında aktarılmasını ve etkileşimini sağlayan yapıdır. İnternet fikri ilk olarak 1969 yılında ABD'nin savunma sistemi **ARPANET** projesi kapsamında dört ayrı üniversitedeki ana bilgisayarların birbirine bağlanması ile hayata geçmiştir.

Web, genel ağ yapısı içinde ele alınan bir diğer kavramdır. 1989'da **CERN** laboratuvarında bilgisayar programcısı olan **Tim Berners-Lee** tarafından geliştirilen **HTML** "*Hiper Metin İşaretleme Dili*" bugün dünya çapında ağ olarak da tanımlanan bilgi paylaşım sistemi **World Wide Web (WWW)**'e doğru uzanan yolculuğun ilk adımı olmuştur. Bugün kendisinin de başkanı olduğu **W3C** tarafından standartları belirlenen ve idare edilmekte olan bu protokol, internet üzerinde çalışan bir servistir. Bu servis internetin kullanıcı tarafında yaygınlaşmasını sağlayan **ARPANET** sonrasında yapılan araştırmaların ve çalışmaların sonucu ortaya çıkmış önemli bir buluştur. İngilizce **World Wide Web** sözcüklerinin baş harflerinden oluşan Web kavramı, **WWW** ifadesi ile kısaltılarak kullanılmaktadır.

Web (World Wide Web - WWW)

Web, İnternet üzerinde yayınlanan birbirleriyle bağlantılı *zengin-metin (hypertext)* dökümanlardan oluşan bir bilgi sistemidir. Ağ üzerindeki bilgisayarlarda bu dokümanlar **HTML (Hypertext Markup Language)** adını verdiğimiz *Zengin Metin İşaretleme Dili* ile biçimlendirilen **web sayfası (web page)** denilen belgeler şeklinde tutulmaktadır. Web sayfaları ve bünyesinde biçimlendirilen zengin içerik öğeleri **bağlantı (hyperlink)** adı verilen geçiş imkanı ile birbirleriyle ilişkili hale getirilmektedir. Web sayfalarını buldukları sistemlerde konumlandırmak ve görebilmek için **web tarayıcısı (web browser)** uygulamaları kullanılmaktadır.

Web Gelişim Evreleri: Nesnelerin Genel Ağından Düşüncelerin Ağına

Zaman içinde teknolojik gelişmelere bağlı olarak web, hızla artan bilgi birikimi, uygun maliyetlerdeki zengin iletişim ve erişim fırsatları sayesinde hayatımızda önemli değişimlerin gerçekleştiği bir ortam olmuştur.

Yaşanan gelişmeler ışığında web gelişim evreleri konusunda farklı sınıflama ve tanımlamalar söz konusu olsa da iş, iletişim ve eğlenceye yönelik ürün ve uygulamalar açısından beş farklı evreden söz etmek mümkündür.

Web 1.0: İçeriğin Ağı

Web 1.0 olarak nitelendirilen bu evrede "**içerik**" (**content**) on planda olup web siteleri üzerinden kullanıcılara bilgi sunmak temel amaçtır. 1993 yılı itibarıyla kurumların ve kısmen bu alandaki kaynaklara erişim imkanı olanların yönetiminde olan bir süreçtir.

İletişim tek yönlü olarak *eposta, forum ve sohbet* araçları üzerinden bırakılan mesajlarla gerçekleşmekteydi. Posta hizmetleri ile karşılıklı iletişim, *forum, mesaj panoları* gibi araçlar ile eş zamansız paylaşımlar mümkündür.

Web 2.0: İletişimin Ağı

"**Yeni Nesil İnternet Teknolojileri**" konferansında ilk defa kullanılan "**Web 2.0**" kavramı ile bilginin daha hızlı ve özgürce yayılmasına olanak sağlayan etkileşim ve iletişim imkanları sunan yeni nesil internet teknolojilerinin temelleri atılmış oldu.

Pasif ve tüketici konumundaki kullanıcı artık içerik üzerinde söz hakkı bulunan, katkı sağlayan, geliştiren ve paylaşan **aktif ve üretici** durumundadır.